

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่อง "สมรรถภาพด้านการสอนของครูนาฏศิลป์ในโรงเรียน
ร่วมพัฒนาหลักสูตร จังหวัดเชียงใหม่" มีความจำเป็นจะต้องศึกษาให้ทราบและเข้าใจถึง
เอกสาร แนวคิด เพื่อให้ผลของการศึกษาเป็นที่น่าเชื่อถือและสามารถนำไปใช้ประโยชน์
ได้

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ใช้เป็นแนวทางในการศึกษาครั้งนี้ ผู้
ศึกษาได้ค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้ คือ

1. การศึกษาวิชานาฏศิลป์

ความหมายของนาฏศิลป์

ความมุ่งหมายของการเรียนนาฏศิลป์

ประโยชน์ของการเรียนนาฏศิลป์

2. วิธีสอนนาฏศิลป์

3. สมรรถภาพของครู

สมรรถภาพด้านการสอน

การพัฒนาสมรรถภาพด้านการสอน

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การศึกษาวิชานาฏศิลป์

ความหมายของนาฏศิลป์

นาฏศิลป์นับได้ว่าเป็นแหล่งรวมของศิลปะหลายประเภทเข้าไว้ด้วยกัน และศิลปะ
แต่ละประเภทก็มีความสำคัญเกี่ยวเนื่องกัน จากการศึกษาพบว่า มีผู้ให้ความหมายของคำว่า
"นาฏศิลป์" ไว้ ดังต่อไปนี้

เบญจมาศ พลอินทร์ (2523, หน้า 28) ได้ให้คำจำกัดความของนาฏศิลป์ไว้ว่า หมายถึงศิลปะในการละคร

ส่วนฉวีวรรณ กิณาวงค์ (มปพ. หน้า 42) ได้ให้นิยามความหมายของคำว่านาฏศิลป์ไว้ว่า นาฏศิลป์นอกจากจะหมายถึงการพ่นรำหรือระบำแล้วยังต้องถือเอาความหมายของการร้องและบรรเลงเข้าร่วมด้วย นาฏศิลป์จึงหมายถึงศิลปะการละครและพ่นรำ

อาภรณ์ และจาตุรงค์ มนตรีศาสตร์ (2517, หน้า 9) ให้ทรรศนะว่านาฏศิลป์ นอกจากจะหมายถึงการพ่นรำ ระบำ เต้นแล้วยังหมายรวมถึงความหมายของการร้องและบรรเลงด้วย

จากแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้นพอจะสรุปได้ว่า นาฏศิลป์หมายถึงศิลปะการละครและพ่นรำที่รวมเอาศิลปะหลายแขนงเข้าไว้ด้วยกัน

ความมุ่งหมายของการเรียนนาฏศิลป์

เต็มศิริ บุญยสิงห์ และเจือ สตะเวทิน (2514, หน้า 192) กล่าวถึงความมุ่งหมายของการเรียนนาฏศิลป์ไว้ว่า เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงออกและทราบหลักในการชมละครชนิดต่างๆ สามารถวิพากษ์วิจารณ์ได้ถูกต้องเพื่อรักษาการถ่ายทอดมรดกประจำชาติ ตลอดจนปลูกฝังนิสัยให้รักในศิลปะแขนงนี้ ช่วยเสริมสร้างบุคลิกเปิดโอกาสให้ผู้เรียนวัดความถนัดของตนเอง

อาภรณ์ และจาตุรงค์ มนตรีศาสตร์ (2517, หน้า 297) ได้สรุปความมุ่งหมายของการเรียนนาฏศิลป์ไว้ดังนี้ คือ

1. เพื่อแสดงออกเกี่ยวกับการสร้างสรรค์อย่างเสรี ด้วยการร้องรำ เล่น เขียน ประดิษฐ์ และแสดง
2. เพื่อการเข้าใจและสนุกสนานเกี่ยวกับนาฏศิลป์
3. เพื่อการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างกันและกันของวิชา
4. เพื่อร่วมกันในการจัดกิจกรรมต่างๆ ทางนาฏศิลป์
5. เพื่อส่งเสริมและก่อให้เกิดความสามารถ ความชำนาญและทัศนคติที่ดีต่อวิชา

นาฏศิลป์

6. เพื่อรวมและสนับสนุนกับวิชาอื่นๆ ทางนาฏศิลป์

เรณู โกศินานนท์ (2524, หน้า 7) ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายของการเรียนนาฏ-ศิลป์ไว้ดังนี้ คือ

1. เพื่อให้มีโอกาสได้แสดงออก หากมีความถนัดพอ
2. เป็นสันทนาการที่ดี แม้จะไม่แสดงเองแต่ถ้าทราบหลักไว้บ้างก็จะทำให้การชมเกิดอรรถรสมากยิ่งขึ้น วิชาทฤษฎีวิจารณ์ได้ถูกต้อง
3. เพื่อเป็นการร่วมมือในการรักษาการร่ายรำของไทย ให้เป็นสมบัติอันมีค่าประจำชาติ
4. ปลุกฝังให้มีความรักในศิลปะแขนงนี้
5. ให้มีความคิดอ่านหรือสติปัญญาจากการชมหรือการแสดง
6. ทำให้สบายใจ
7. ช่วยในการสร้างความถนัดของผู้เรียน ถ้ามีใจรักการแสดงอาจยึดเป็นอาชีพ
8. ได้ฝึกหัดการประสานงานต่างๆ การทำงานเป็นหมู่คณะ
9. ช่วยในการสร้างบุคลิกภาพ
10. ช่วยในการออกกำลังกาย

จากแนวคิดเกี่ยวกับความมุ่งหมายของการเรียนนาฏศิลป์ที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่าวิชานาฏศิลป์ไม่เพียงแต่จะมีบทบาทแต่เฉพาะการร่ายรำเท่านั้น กิจกรรมต่างๆ ยังมุ่งให้ผู้เรียนรู้ซึ่งในคุณค่าแห่งศิลปะ ฝึกอบรมให้เกิดการเรียนรู้ความชำนาญ มีความสามารถและช่วยรักษาศิลปวัฒนธรรมอันเป็นมรดกประจำชาติอีกด้วย

ประโยชน์ของการเรียนนาฏศิลป์

วิมลศรี อุปรมัย (2526, หน้า 1) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการเรียนนาฏศิลป์ในเชิงการศึกษาหรือฝึกอบรมเป็น 3 ด้าน คือ

1. ประโยชน์ต่อตนเอง นาฏศิลป์เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาคนทั้งทางด้านคุณค่าทางจิตใจและทัศนคติ
2. ประโยชน์ทั่วไป นาฏศิลป์ก่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ มีผู้รับช่วงและ

ถ่ายทอดงานทางศิลป์ไว้ ฯลฯ

3. ประโยชน์ระดับชาติ นาฏศิลป์แสดงออกถึงศิลปะที่เกี่ยวข้องกับภาษา ท่าทาง และดนตรี แสดงออกถึงวัฒนธรรมประจำชาติได้ชัดเจนที่สุด

อาภรณ์ และจาตุรงค์ มนตรีศาสตร์ (2517, หน้า 68) ได้กล่าวสรุปถึงประโยชน์ของการเรียนนาฏศิลป์ไว้ดังนี้ คือ

1. ประโยชน์ในทางวรรณคดี

- ก่อให้เกิดบทละครดีๆ
- ทำให้ผู้เรียนรู้จักและเกิดความชำนาญในการอ่านวรรณคดี

2. ประโยชน์ในทางศิลปะการละคร

- เฉพาะนาฏศิลป์ไทย
- ประโยชน์โดยทั่วไป ซึ่งหมายรวมถึงวงการนาฏศิลป์รอบด้าน

สรุปได้ว่า ประโยชน์ของการเรียนนาฏศิลป์มุ่งให้ผู้เรียนได้เสริมความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติท่าทำให้ถูกต้องตามแบบแผนดั้งเดิม ทั้งยังช่วยให้มีความรู้เกี่ยวกับการดัดแปลง หรือปรับปรุงนาฏศิลป์ไทยได้อย่างมีหลักเกณฑ์และทำให้เกิดชุดการแสดงที่แปลกใหม่หลากหลายยิ่งขึ้น

2. วิธีสอนนาฏศิลป์

การสอนศิลปะแขนงนาฏศิลป์กล่าวได้ว่ามีคุณค่าต่อผู้เรียนในด้าน สอนความต้องการของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดความร่าเริงและมีคุณค่าทางศิลปะด้วย การสอนนาฏศิลป์นั้นนอกจากการสอนให้เกิดประโยชน์และตรงกับจุดมุ่งหมายแล้ว ครูผู้สอนต้องหาวิธีสอนที่เห็นว่าเหมาะสมที่สุดสำหรับผู้เรียนและบทเรียนนั้นๆ ด้วย

ลักษณะวิธีสอนทั่วไป อาภรณ์ และจาตุรงค์ มนตรีศาสตร์ (2517, หน้า 295) ได้กล่าวสรุปถึงวิธีดำเนินการของครูผู้สอนมีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ

1. สอนให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนานกับบทเรียน
2. สอนโดยยึดความสนใจของผู้เรียนเป็นหลัก
3. ใช้วิธีสอนหลากหลาย

4. สร้างบรรยากาศในชั้นเรียน

5. ให้การเสริมกำลังใจแก่ผู้เรียนเสมอ

6. ขณะสอน ครูผู้สอนควรรู้จักสอดแทรกวินัย มารยาทและระเบียบวินัยเสมอ

การสอนนาฏศิลป์ที่ได้ผลและมีประสิทธิภาพมากที่สุดนั้น ผู้เรียนและผู้สอนควรสร้างบรรยากาศให้มีความร่วมมือกับการเรียนร่วมกัน จึงจะทำให้การเรียนนาฏศิลป์มีประสิทธิภาพสูงสุด

องค์ประกอบที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการเตรียม หรือการวางแผนการสอนนาฏศิลป์ที่ อารมณ์ และจาตุรงค์ มนทรีศาสตร์ (2517, หน้า 298) สรุปไว้มีประเด็นสาระสำคัญดังนี้ คือ ครูผู้สอนต้องพิจารณาถึงความรู้ในเรื่องที่จะสอน พิจารณาถึงผู้เรียนที่มีความสามารถแตกต่างกัน และพิจารณาถึงลักษณะของบทเรียน โดยควรมีการเตรียมการดังนี้

1. กำหนดบทเรียนและเวลา
2. กำหนดวัตถุประสงค์ของการสอน
3. กำหนดเนื้อหาและวิธีสอนโดยย่อ
4. เตรียมสื่อการสอน
5. เตรียมวิธีการวัดและประเมินผล

ส่วน จริญญา วิระวานิช (2524, หน้า 9) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนนาฏศิลป์ คือ ครูผู้สอน บทเรียนและวิธีสอน ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ อารมณ์ และจาตุรงค์ มนทรีศาสตร์ (2517, หน้า 300) ว่านอกเหนือจากองค์ประกอบที่กล่าวมาแล้วข้างต้นควรพิจารณาหลักการสอนที่สำคัญอีก 2 ประเด็นคือ ปรัชญาการศึกษา และจิตวิทยา

กล่าวโดยสรุป หลักการสอนที่ดีนั้นครูผู้สอนควรคำนึงถึงปรัชญาการศึกษาและจิตวิทยาของผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมุ่งสอนให้ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีต่อวิชานาฏศิลป์ในขณะที่ครูกำลังสอน

ลักษณะหนึ่งของวิชานาฏศิลป์ก็คือ เป็นวิชาที่เกี่ยวกับทักษะซึ่งมีความหมายถึงวิชาที่ต้องมีการฝึกให้ถูกต้อง และเป็นการฝึกให้ผู้เรียนมีนิสัยฝึกตนเองอยู่เสมอ โดยมีวิธีการสอน ดังนี้คือ การร้อง การอ่าน การฟัง จังหวะ การแสดงชุดต่างๆ ตลอดจนการวิจารณ์

วัดและประเมินผล

อาภรณ์ และจาทรงค์ มนตรีศาสตร์ (2517, หน้า 305) ได้กล่าวถึงการสอนนาฏศิลป์ 2 ประเภท คือ การสอนผู้เรียนที่มีความรู้พื้นฐานทางด้านนาฏศิลป์มาก่อนและการสอนผู้เรียนที่ไม่มีความรู้พื้นฐานทางด้านนาฏศิลป์มาก่อน โดยมีวิธีการสอนตามลำดับขั้นดังนี้

1. ครูผู้สอนต้องทราบข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการสอนนั้นๆ เช่น ประวัติความเป็นมาของการแสดงชุดนั้นๆ
2. ให้ผู้เรียนฟังดนตรีหรือทำนองของเพลงที่จะเรียนจากสื่อ เช่น ระนาด ฉิ่ง หรือจากม้วนเทปบันทึกเสียง
3. แนะนำอุปกรณ์การแสดงหรือนำวิธีใช้ เช่น ผ้าโจงกระเบน โคมหรืออาวูท ที่ใช้ประกอบการแสดงต่างๆ
4. บรรยายท่ารำ ท่าเต้น หรือการแปรแถว ให้ทราบพอเป็นแนวทางแล้วสาธิตท่ายากให้ผู้เรียนดู
5. จัดชั้นเรียนให้เหมาะสมกับบทเรียน
6. ดำเนินการสอน โดยครูผู้สอนอาจจะต้องรำนำหน้าหรือรำประจันหน้ากับผู้เรียน ลักษณะสำคัญของการสอนรำก็คือบทเรียนที่มีการร้องประกอบ ผู้เรียนจะต้องร้องเพลงให้ได้ก่อนจึงจะเรียนได้เร็วขึ้น และขณะดำเนินการเรียนการสอนครูผู้สอนต้องคอยแนะนำแก้ไขและเตือนเรื่องระยะแถวอยู่เสมอ

จรรยาศรี วีระวานิช (2524, หน้า 10) ได้กล่าวถึงวิธีสอนนาฏศิลป์ว่า ครูผู้สอนควรฝึกขั้นดำเนินการสอนเป็น 4 ขั้นตอน คือ ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นสอน ขั้นทบทวนและขั้นวัดผล โดยได้กล่าวเน้นว่าหัวใจของการเรียนการสอนนาฏศิลป์คือ การสาธิตท่ารำ โดยมีหลักในการสาธิตท่ารำ ดังนี้

1. สาธิตท่ารำ ตามจังหวะหรือดนตรีที่ใช้ประกอบ
2. ถ้าจะมีการสาธิตซ้ำ อาจให้ท่ารำที่ช้ากว่าจังหวะดนตรีลงมาก็ได้ ครั้งนี้ไม่มีดนตรีคลอ ขณะเดียวกันก็อธิบายท่ารำไปตามขั้นตอนของท่าที่มีติดต่อกันตามลำดับ
3. เมื่อครูสาธิตท่ารำช้าลง คำร้องหรือทำนองจังหวะดนตรีที่ครูร้องแทนดนตรีก็ต้องช้าลงเพื่อให้สัมพันธ์กับท่ารำ

4. เมื่อสาธิตแบบซ้ำๆ จนผู้เรียนเข้าใจดีแล้ว ก็สาธิตให้ดูอีกครั้งตามจังหวะและท่าเคลื่อนไหวที่เป็นไปตามเพลงประกอบ

5. ในตอนที่ผู้เรียนเริ่มรำ ครูผู้สอนควรรำนำผู้เรียนด้วย

การสาธิตทำรำเป็นเทคนิควิธีหนึ่งที่ทำให้ผลในการสร้างความสนใจของผู้เรียนเพราะจะทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกว่าบทเรียนง่ายขึ้น โดยการสาธิตทำรำอาจจะสาธิตท่าทางหรือสาธิตทำรำตามจังหวะดนตรีประกอบนอกเหนือจากการใช้สื่อการสอนและการวัดผล

3. สมรรถภาพของครู

การศึกษาคือการพัฒนาประเทศที่สำคัญยิ่งปัจจัยหนึ่ง เพราะเป็นส่วนที่ช่วยในการสร้างและเตรียมคนให้พร้อมในทุกๆ ด้านเป็นผู้ที่รู้จักคิดอย่างมีเหตุผล ผู้ที่เกี่ยวข้องในการเตรียมคนก็คือครูผู้สอนนั่นเอง ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ ทองอินทร์ วัชรโสธร (2521) ที่กล่าวว่าการผลิตครูผู้สอนในสถาบันการผลิตครูต่างๆ เป็นการผลิตที่เน้นปริมาณมากกว่าคุณภาพการเรียนการสอนเน้นทฤษฎีเกินไปไม่เน้นภาคปฏิบัติต่างๆ ที่ผู้เรียนใช้เวลามากในการศึกษาแต่ไม่มีการฝึกฝนให้เกิดทักษะในการสอนเท่าที่ควร

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถภาพของครูผู้สอนไว้ดังนี้ คือ

สาโรช บัวศรี (2515, หน้า 14) ได้ให้ความหมายคำว่า สมรรถภาพของครู หมายถึงความสามารถในการทำการสอนได้เป็นอย่างดี สามารถอบรมแนะแนวการปกครองและการทำกิจกรรมต่างๆ ของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

อวยชัย สร้อยรยงศิริ (2528, หน้า 10) กล่าวถึงสมรรถภาพของครูไว้ว่าเป็นพฤติกรรมของครูที่แสดงถึงความสามารถ ความเข้าใจ ทักษะ และเจตคติ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา โดยครูสามารถแสดงออกถึงสมรรถภาพต่างๆ ได้ในขณะที่สอน

นิคม ช่วยปลัด (2522, หน้า 7) เสนอความหมายเพื่อทำวิจัยไว้ว่าสมรรถภาพของครู หมายถึงคุณลักษณะที่ดีของครูอันจะมีผลต่อการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ และบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

ชมพันธ์ กุญชร ณ อยุธยา (2519, หน้า 10) กล่าวว่า สมรรถภาพของครูหมายถึง ความรู้ ทักษะ เจตคติที่ครูพึงมีในการช่วยให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคมและร่างกาย

จากความหมายของคำว่า สมรรถภาพของครู ที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่าหมายถึง ความสามารถ หรือพฤติกรรมการปฏิบัติงานของครูในทุกๆ ด้านที่มีผลต่อกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนในทางบวก และมีผลต่อการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพส่งผลให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

สมรรถภาพด้านการสอน

คำว่าสมรรถภาพด้านการสอน หมายถึงสมรรถภาพที่ครูผู้สอนจำเป็นจะต้องมีเพื่อให้สามารถดำเนินการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาสมรรถภาพด้านการสอนโดยพิจารณาในด้านความสามารถในการวางแผน การดำเนินการสอน การใช้สื่อ เนื้อหารวมทั้งการวัดและประเมินผล

จรรยา คุณมี (2521, หน้า 3) ได้เสนอแนะสมรรถภาพด้านการสอนของครูไว้ดังต่อไปนี้ คือ

1. เตรียมการสอนเป็นและเตรียมการสอนทุกครั้ง
2. เข้าใจจุดมุ่งหมายของการศึกษาและจุดมุ่งหมายของวิชาที่สอนอย่างแท้จริง
3. สามารถใช้วิธีสอนหลายๆ วิธีอย่างเหมาะสมกับเวลาและโอกาส
4. สามารถเลือกผลิตอุปกรณ์การสอนให้เหมาะสมกับบทเรียน และรู้จักบำรุง

รักษาสื่อนั้นๆ

5. มีความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้และพัฒนาการของผู้เรียนเป็นอย่างดี
6. มีความสามารถในการเป็นผู้นำในชั้นเรียน
7. มีความสามารถในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี
8. มีความเข้าใจในความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละคน
9. มีความสามารถในการปรับปรุงหลักสูตรและตำราเรียน
10. มีความสามารถในการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน

ทวิชชัย ชัยจิรฉายากุล (2529, หน้า 28) ได้กล่าวถึงการสอนว่าหมายถึงการที่ครูกระทำกิจกรรมถ่ายทอดความรู้หรือเนื้อหาให้แก่ผู้เรียนโดยตรง การสอนเป็นศิลปะเฉพาะของครูผู้สอน เป็นกระบวนการทางการเรียนการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยครูผู้สอนต้องมีความสามารถในการถ่ายทอดและการตัดสินใจ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การเลือกและการใช้สื่อตลอดจนการวัดและประเมินผล

เจริญ ไวรวัจนกุล (2531, หน้า 240) กล่าวถึงสมรรถภาพด้านการสอนที่ครูผู้สอนควรมีดังนี้ คือ

1. รู้จักใช้หลักจิตวิทยาการเรียนรู้เข้าช่วย
2. เสริมด้วยหลักจิตวิทยาพัฒนาการของผู้เรียน
3. วางแผนจัดการเรียนการสอนอย่างละเอียดรัดกุม
4. มีทักษะในการเลือกใช้เทคนิคการสอนได้อย่างเหมาะสม
5. ใช้เทคนิคการวัดและประเมินผลการสอนที่มีประสิทธิภาพ
6. ใช้แบบทดสอบต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลสนับสนุนการเรียนการสอน
7. ปกครองชั้นเรียนและบริหารงานของชั้นเรียนได้อย่างราบรื่น และปฏิบัติงาน

ของโรงเรียนที่ได้รับมอบหมายได้ด้วยดี

ฮุสตัน และโฮวาร์ด (Houston and Howard, 1976, pp. 32-33 อ้างใน อวยชิต สือยรรยงศิริ, 2528, หน้า 14) ได้อธิบายถึงสมรรถภาพด้านการสอนของครูดังนี้

1. สามารถทำให้ผู้เรียนมีการพัฒนาในด้านสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์และสังคม
2. สามารถกำหนดจุดประสงค์ในการสอนตรงตามความต้องการของผู้เรียน
3. ใช้วิธีสอนเหมาะสมกับจุดประสงค์ที่กำหนดไว้
4. ใช้วิธีการประเมินผลผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ
5. รู้จักผสมผสานให้เข้ากับวัฒนธรรมของผู้เรียน
6. สามารถใช้คู่มือการสอน และมีทักษะการสอนตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้
7. สามารถจัดรูปแบบของการเลือกสื่อความหมายในชั้นเรียน ยอมรับคุณค่าของการสื่อความหมาย

8. ใช้แหล่งวิทยาการได้อย่างเหมาะสม สามารถใช้และสร้างอุปกรณ์การสอน

ตรงตามจุดประสงค์ของการสอน

9. นำผลการสอนที่เกิดขึ้นมาปรับปรุงการสอนใหม่
10. มีความสามารถในด้านวิชาการอย่างเพียงพอ
11. มีความสามารถในการจัดการ ควบคุมและบำรุงรักษาเครื่องอำนวยความสะดวก เพื่อประโยชน์ในด้านอารมณ์ ร่างกายและสติปัญญาของผู้เรียน
12. มีปฏิกิริยาอย่างฉับไว ต่อความต้องการและความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น
13. ทำงานร่วมกับเพื่อนครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ
14. สามารถวิเคราะห์การทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สุทธิ ประจักษ์ดี (2521, หน้า 49) ได้กล่าวเน้นว่าครูผู้สอนต้องรู้จักการบริหารการสอนโดย สามารถวางแผนการสอน กำหนดจุดมุ่งหมายในการสอน จัดกิจกรรมการเรียนการสอน จัดห้องเรียน ตัดสินใจเลือกวิธีสอนและประเมินผลการสอนเพื่อให้ได้ข้อมูลมาปรับปรุงการสอนใหม่ให้ดียิ่งขึ้น

ชาญณรงค์ แสงสว่าง (2524, หน้า 35) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของสมรรถภาพด้านการสอนดังนี้ คือ บุคลิกของครูผู้สอน การจัดและการวางแผนการสอน เทคนิคการสอน การใช้สื่อ การวัดและประเมินผล ซึ่งคล้ายกับผลการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารการวิจัยของมหาวิทยาลัยมิชิแกน (อ้างใน อวยชิต สือรียงศิริ, 2528, หน้า 15) ที่กำหนดองค์ประกอบของสมรรถภาพด้านการสอนไว้ 7 ประการ คือ

1. การเตรียมการสอน
2. การสังเกตพฤติกรรมผู้เรียน
3. การวิจารณ์การสอน
4. การตั้งคำถาม
5. การปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน
6. การเข้าสังคม
7. การอ่านจับใจความ

จากแนวคิดเรื่องสมรรถภาพด้านการสอนที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าสมรรถภาพด้านการสอนเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับหลักสูตรและการใช้หลักสูตร การวางแผนการสอน การดำ

เนในการสอน การใช้สื่อ เนื้อหาตลอดจนการวัดและประเมินผล เช่นเดียวกับครูผู้สอนนาฏ-ศิลป์ที่จะปฏิบัติงานสอนได้ดีเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับสมรรถภาพด้านการสอนของครูแต่ละคนเป็นสำคัญ

กล่าวโดยสรุป สมรรถภาพด้านการสอนที่ครูผู้สอนนาฏศิลป์ควรมีเพื่อปฏิบัติการสอนนาฏศิลป์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ ความสามารถในการวางแผนการสอน การดำเนินการสอน เนื้อหา การใช้สื่อการเรียนการสอนตลอดจนการวัดและประเมินผล สำหรับคุณ-ลักษณะเฉพาะของครูนาฏศิลป์ อภรณ์และจางตุรงค์ มนตรีศาสตร์ (2517, หน้า 297) ได้กล่าวถึงลักษณะเฉพาะอันพึงประสงค์ของครูนาฏศิลป์ไว้ดังนี้ คือ

1. มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น
2. มีความอดทน
3. รู้จักเข้าใจในผู้เรียน
4. มีความรู้สึกไวต่อสิ่งรอบข้าง
5. มีความสุขุมรอบคอบ
6. มีไมตรีจิต
7. ยอมรับความสามารถของแต่ละบุคคล

และความรู้ทางทฤษฎีตลอดจนการปฏิบัติที่ครูนาฏศิลป์ต้องรู้ กล่าวโดยสังเขป คือ

1. ความรู้ทางด้านการรำ ร้องและดนตรี
2. ความรู้ในทางวรรณคดี การรู้จักใช้ภาษาและราชาศัพท์ต่างๆ
3. ความรู้ทางขนบธรรมเนียมประเพณีของแต่ละยุคสมัย
4. ความรู้เรื่องหลักในการจัดการแสดง วิธีการแสดงและการจัดเวที

นอกจากนี้ยังกล่าวแน่ว่าควร เป็นครูที่มีทั้งความรู้(ภาควิชาการได้แก่วิชาการ ศึกษาและทฤษฎีศิลป์) และความชำนาญ(ภาคปฏิบัติด้านศิลปะ) ซึ่งจะทำให้เป็น "ศิลปินครู" (Dancer Instructor) ที่มีความสามารถทางสมอง มีความสมบูรณ์ของร่างกายและมีพรสวรรค์ เป็นความสามารถเฉพาะคนประกอบกันขึ้นเป็นบุคคลที่ดี สร้างสรรค์งานให้กับศิลปะและการศึกษาของไทยให้เจริญยิ่งขึ้น กล่าวได้ว่าครูนาฏศิลป์ที่ดีนั้นมีคุณลักษณะ 4 ประการ คือ ครูต้องอยากสอน ครูต้องอยากเรียน ครูต้องมีความรู้ในวิชาที่สอน และประ

การสุดท้ายก็คือครูต้องสอนเป็น

ดังนั้นในการศึกษาสมรรถภาพด้านการสอนของครูนาฏศิลป์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในครั้งนี้ มีรายละเอียดที่เกี่ยวกับสมรรถภาพด้านการสอนที่สอดคล้องกับเรื่องที่ต้องการจะศึกษาดังนี้ คือ

การวางแผนการสอน

การดำเนินการสอนและการใช้สื่อ

1. การนำเข้าสู่บทเรียน
2. การดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน
3. การสรุปบทเรียน
4. การใช้สื่อการเรียนการสอน

เนื้อหา

การวัดและประเมินผล

การวางแผนการสอน

สัจด์ อุทรานนท์ (2532, หน้า 111) กล่าวว่า การวางแผนการสอนล่วงหน้าของครูผู้สอนเป็นการเตรียมการสอนที่ทำให้ครูผู้สอนทราบล่วงหน้าว่าจะให้ผู้เรียน เรียนรู้อะไร เพียงใด และให้ผู้เรียนเรียนรู้สิ่งที่ต้องการโดยวิธีใดบ้าง และนอกจากนี้การวางแผนการสอนยังจะช่วยให้ครูผู้สอนมั่นใจส่งผลให้การดำเนินการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ชัยพร วิชชาวุธ (2518, หน้า 7-11) กล่าวว่า การวางแผนการสอนมี 2 ระยะ คือ แผนการสอนระยะยาว เป็นการวางแผนการสอนวิชาหนึ่งๆ ตลอดปีการศึกษา โดยจัดสรรเวลาให้เหมาะสมกับเนื้อหา กำหนดความมุ่งหมายทั่วไป เนื้อหา และกิจกรรมวิธีสอน สื่อ หนังสืออุเทศก์ ตลอดจนการวัดและประเมินผล ส่วนแผนการสอนระยะสั้นคือการวางแผนการสอนในแต่ละครั้ง โดยเขียนในรูปของบันทึกการสอน ซึ่งประกอบด้วย วัน เดือน ปี เวลา วิชา ชั้น จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม เนื้อหา วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน หนังสืออุเทศก์ การวัดและประเมินผล

อมรา กล้าเจริญ (2535, หน้า 32) กล่าวว่า แผนการสอนคือเอกสารที่ให้รายละเอียดสำหรับครูที่จะสอนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่วางไว้ โดยแผนการสอนประกอบด้วย เลขที่แผนการสอน ชื่อแผนการสอน คาบเวลาที่ใช้สอน ความคิดรวบยอด จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ การสอน สื่อและการวัดผลประเมินผล

นอกจากนี้ องค์ประกอบที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับการวางแผนการสอนของครู นานุกศิลป์ที่ อารมณ์ และจาตุรงค์ มนตรีศาสตร์ ได้ให้แนวคิดไว้คือ (2517, หน้า 299)

1. ครูผู้สอน จะต้องพิจารณาตัวเองว่ามีความรู้ในเรื่องที่จะสอนมากน้อยเพียงใด ไม่มีความรู้ว่าจะหาวิทยากรมาช่วยได้ แล้วพยายามศึกษาจนเกิดความเชื่อมั่นว่าจะสอนได้ดีในภายหลัง ครูต้องแสวงหาวิธีการสอนที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เร็ว

2. ชั้นเรียน นักเรียนแต่ละชั้นย่อมมีความสามารถแตกต่างกัน อาจเตรียมวิธีการสอนแบบอื่นสำรองได้ หรือสอนโดยใช้วิธีที่คิดว่าดีและเหมาะกับชั้นนั้นๆ เช่น อาจต้องใช้อุปกรณ์การสอนมาก หรือมีการหัดปฏิบัติ ซ้ำๆ หลายๆ ครั้ง

3. ลักษณะของบทเรียน จะช่วยให้ครูทราบวิธีสอนที่เหมาะสมที่สุดในการสอน นานุกศิลป์ วิธีสอนแบบสาธิตจะดีกว่าวิธีอื่น

การเตรียมการสอนกำหนดเป็นขั้นตอนดังนี้ คือ

1. กำหนดบทเรียนและเวลาโดยประมาณ

2. กำหนดวัตถุประสงค์ของการสอนให้แน่นอน เช่น

- มีความรู้ในเรื่องร่างมาตรฐาน
- มีทักษะในการร่างและร้องเพลงร่างมาตรฐาน
- มีทัศนคติที่ดีต่อวิชานานุกศิลป์ไทย ฯ

3. กำหนดเนื้อเรื่องและวิธีสอนอย่างย่อๆ

4. เตรียมอุปกรณ์การสอนให้พร้อม

5. เตรียมคำถาม หรือวิธีการวัดผลที่มั่นใจว่ามีผลสัมฤทธิ์ที่ดีที่สุด

จากข้อคิดเห็นของนักการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การวางแผนการสอนและการใช้แผนการสอน เป็นการกำหนดลำดับขั้นของการเรียนการสอน ซึ่งครูผู้สอนจะต้องศึกษาหลักสูตรและเนื้อหาวิชาให้เข้าใจแล้วจึงกำหนดเป็นลำดับขั้นของการสอน เพื่อให้การ

วางแผนการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

การดำเนินการสอนและการใช้สื่อ

กระบวนการเรียนการสอน ไชยยศ เรืองสุวรรณ (2533, หน้า 116) ได้ให้ข้อคิดที่น่าสนใจไว้ว่า เป็นกิจกรรมสร้างการเรียนรู้ที่ผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนครั้งหนึ่งๆ นั้นผู้วางแผนการสอนนิยมคิดลักษณะของกิจกรรมการเรียนการสอนเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นนำ ขั้นสอน ขั้นสรุป (เสริมศรี ไชยศรี, 2528, หน้า 115)

ขั้นตอนที่มีความสำคัญมากที่สุดก็คือขั้นสอน เพราะต้องใช้เทคนิควิธีต่างๆ มากมาย ดังนั้นการดำเนินการสอน จึงหมายถึงการปฏิบัติการสอนของครูเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ของการเรียนการสอน ซึ่งประกอบด้วย

1. ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

สัจด์ อุทรานันท์ (2532, หน้า 87-88) ได้กล่าวถึงขั้นนำเข้าสู่บทเรียนสรุปได้ดังนี้คือ การนำเข้าสู่บทเรียนเป็นกิจกรรมที่ช่วยนำให้ผู้เรียนพร้อมที่จะเรียนรู้ เวลาที่ใช้ในการนำเข้าสู่บทเรียนที่เกี่ยวกับทักษะครูผู้สอนต้องคำนึงถึงการใช้เวลาในส่วนนี้ ควรจะเป็นการอภิปรายผลแนะนำเบื้องต้น ใช้เวลาประมาณเท่าไรของเวลาเรียนทั้งหมด

กิจกรรมในการนำเข้าสู่บทเรียน อาจจะประกอบด้วยกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายๆ อย่าง ดังนี้

1.1 การเตรียมสภาพแวดล้อมในการเรียน เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นไปด้วยความราบรื่น

1.2 การเร้าความสนใจ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความตื่นตัวและมีความกระตือรือร้นอยากเรียนรู้ในสิ่งที่ครูจะนำมาสอน

2. ขั้นสอนหรือการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอนจะต้องใช้ความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการใช้เทคนิควิธีการสอน การเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ทักษะ เจตคติ ตามที่ได้กำหนดไว้ในจุดประสงค์ของการสอน

สังัด อุทรานันท์ (2532, หน้า 88) ได้สรุปขั้นตอนไว้ดังนี้ คือ

1. การเลือกเทคนิคการสอน ผู้สอนต้องเลือกเทคนิคและวิธีสอนให้เหมาะสมกับธรรมชาติของเนื้อหาวิชา โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับความสนใจหรือวัยของผู้เรียนมากที่สุด

2. การเลือกสื่อการเรียนการสอน รวมถึงการใช้สื่อเครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ประกอบในกิจกรรมการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงความประหยัดรวมถึงการจัดหาสื่อมากที่สุด

3. การเลือกใช้แหล่งวิทยาการในชุมชน จะต้องคำนึงประโยชน์ของผู้รับในการใช้แหล่งวิทยาการ ว่าคุ้มกับการเสียเวลา ค่าใช้จ่าย มากน้อยเพียงใด

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าขั้นตอน คือกระบวนการและวิธีการหลายๆ แบบ ที่ครูผู้สอนนำมาใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

3. ขั้นสรุป

ขั้นสรุปนับได้ว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญขั้นตอนหนึ่ง เพราะขั้นสรุปเป็นการสรุปเนื้อหาสาระสำคัญโดยย่อ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหาที่ได้เรียนมาในการสรุปบทเรียนครูผู้สอนสามารถใช้การสรุปบทเรียนในช่วงใดของบทเรียนก็ได้ เช่น เมื่อสอนจบบทเรียนหรือการอภิปราย และเมื่อมีปัญหาคอสรุปสรุค เป็นต้น

สังัด อุทรานันท์ (2532, หน้า 92) ได้สรุปสาระสำคัญของการสอนขั้นสรุปไว้ว่า ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเป็นผู้สรุปบทเรียน โดยครูผู้สอนเป็นเพียงผู้เชื่อมโยงประสาน เช่น การใช้คำถามนำผู้เรียนในลักษณะต่างๆ

เสริมศรี ไชยศรี (2528, หน้า 116) กล่าวถึงกิจกรรมในขั้นสรุปบทเรียนไว้ว่า หมายถึงรวมถึงการซักถาม กิจกรรมต่างๆ การอภิปราย รายงาน นิทรรศการหรือการให้เขียนสรุป

การสรุปบทเรียนจึงเป็นกิจกรรมที่ครูผู้สอนสามารถเลือกใช้วิธีการต่างๆ โดยพิจารณาจากความเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา สถานการณ์การเรียนการสอน วัยผู้เรียนและทุกครั้งที่มีการสอนต้องมีการสรุปบทเรียน

4. การใช้สื่อการเรียนการสอน

สื่อการเรียนการสอน นับได้ว่ามีความสำคัญต่อกิจกรรมการเรียนการสอนมากในฐานะที่เป็นตัวกลางเชื่อมโยงความรู้ต่างๆ และประสบการณ์ไปสู่ผู้เรียน การที่ครูผู้สอนจะพิจารณาเลือกสื่อใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนให้เกิดผลดีเพียงใดนั้น ครูผู้สอนก็ควรมีวัตถุประสงค์ 4 ประการ (ทัศนีย์ ศุภเมธิ, ม.ป.ป., หน้า 153) ซึ่งประกอบด้วย

1. ใช้เป็นการนำเข้าสู่บทเรียน
2. ใช้อธิบายหรือให้ความกระจ่างในเนื้อหาวิชานั้นๆ
3. ใช้ขยายความรู้ของผู้เรียนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น
4. ใช้เป็นการสรุปเนื้อหาในบทเรียน

ศรีสุตา จรียากุล (2526, หน้า 30) กล่าวถึงนิยามของคำว่า "สื่อการสอน" ว่าสามารถนำมาใช้ประกอบการสอนได้ในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การนำเข้าสู่บทเรียน ขึ้นสอน และขั้นสรุปบทเรียน ซึ่งแต่ละขั้นตอนจะมีวิธีการใช้สื่อการเรียนการสอนที่แตกต่างกันออกไปตามความเหมาะสมของระดับชั้น และได้เสนอแนะแนวทางในการใช้สื่อการสอนดังนี้

1. การเลือกใช้สื่อการสอนควรพิจารณาถึงความเหมาะสมของสื่อ กับจำนวนผู้เรียน ความเด่นชัดของสื่อ สภาพของสื่อ ตลอดจนความสอดคล้องของสื่อกับเนื้อหา
2. ด้านความเหมาะสมของสื่อควรพิจารณาว่าสื่อที่จะใช้ตรงกับความมุ่งหมายของบทเรียนหรือไม่ เหมาะสมกับวัยและสติปัญญาของผู้เรียนเพียงใด
3. ความพร้อมในด้านการเตรียมสื่อการสอน ควรพิจารณาในด้านการจัดสื่อให้เหมาะสม
4. การใช้สื่อ ควรพิจารณาการใช้ตามลำดับขั้นตอนและครูผู้สอนควรมิได้มีการฝึกใช้สื่อก่อนการใช้จริง ตลอดจนฝึกการอธิบายประกอบการใช้สื่อ และเลือกวิธีใช้ให้เหมาะสมกับชนิดของสื่อ

อาภรณ์และจางตุรงค์ มนตรีศาสตร์ (2517, หน้า 321) กล่าวว่าสื่อการสอนที่ช่วยให้การสอนของครูมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น วิชาานาฏศิลป์เป็นวิชาที่ต้องสัมพันธ์กับวิชาอื่นและต้องอาศัยผู้มีความรู้เฉพาะแขนงวิชาหลายแขนง วิทยาการจึงมีบทบาทสำคัญต่อวิชาานาฏศิลป์ และเป็นอุปกรณ์การสอนที่มีค่าเป็นอย่างดี วิทยาการอาจได้แก่ หมวดวิทยาศาสตร์ ครุศิลป์ฯ

การใช้สื่อประกอบการเรียนการสอน เป็นเทคนิคอย่างหนึ่งที่จะสร้างความสนใจ และกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความอยากเรียน การที่ครูผู้สอนใช้สื่อการสอนอย่างหลากหลาย จะนำไปสู่การเกิดกระบวนการต่างๆ ตามที่หลักสูตรต้องการ (หน่วยศึกษานิเทศก์, 2534 หน้า 57)

เนื้อหา

เนื้อหาวิชานาฏศิลป์ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ประกอบด้วย ความรู้ทั่วไป เกี่ยวกับนาฏศิลป์ไทย การปฏิบัติเกี่ยวกับนาฏศิลป์ในรูปแบบและโอกาสต่างๆ สรุปได้ดังต่อไปนี้ (กรมวิชาการ, 2533, หน้า 72)

นาฏยศัพท์เบื้องต้น

นาฏยศัพท์ คือศัพท์ที่ใช้เกี่ยวกับการเรียกท่ารำ แบ่งออกเป็น 3 หมวด คือ หมวดนามศัพท์ หมวดกิริยาศัพท์และหมวดนาฏยศัพท์เบ็ดเตล็ด (เรณู โกศินานนท์ : 2524 : 9) มีรายละเอียดดังนี้คือ

หมวดนามศัพท์

นั่งกระทบ ยืนกระทบ วงบน วงล่าง วงกลาง วงหน้า จีบหงาย จีบคว่ำ จีบหลัง จีบปรกข้าง จีบลอดแก้ว จีบปรกหน้า ประเท้า ตบเท้า รวมเท้า กระทุ้งเท้า กระดก กระเทาะ ยกเท้า ก้าวเท้า ก้าวหน้า ก้าวข้าง ก้าวไขว้ แตะเท้า ซอยเท้า ชยับเท้า ฉายเท้า สูดเท้า สลัดมือ ม้วนมือ คลายมือ กรายมือ ฉายมือ ปาดมือ รวมมือ

หมวดกิริยาศัพท์

แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ศัพท์เสริม และ ศัพท์เสื่อม

ศัพท์เสริม - ได้แก่การเรียกท่าที่จะทำให้ดังงาม เช่น ทรงตัว ลดวง สง้มือ ดึงมือ ดึงเอว ดึงไหล่ กดไหล่ ทับตัว ซักลิ้น หลบเข้า เปิดลิ้น หักข้อ หลบคอ ถีบเข้า ฯลฯ

ศัพท์เสื่อม - ได้แก่ศัพท์ที่ใช้เรียกท่ารำที่ไม่ถูกต้อง เช่น วงล่าง วงคว่ำ วงเหยียด วงหัก วงลิ้น รำลอน รำเลื้อย ชย่ม เป็นต้น

หมวดนาฏยศัพท์เบ็ดเตล็ด

เช่น เหลื่อม เเดินมือ จีบยาว แม่ท่า ขึ้นท่า เป็นต้น

นาฏยศัพท์ที่ควรทราบ

1. จีบ คือลักษณะที่นิ้วหัวแม่มือจรดกับนิ้วชี้ข้อที่ 1 นิ้วที่เหลือทั้ง 3 เหยียดตึงและกรีดออกเป็นลักษณะคล้ายใบพัด หักข้อมือ เข้าหาลำแขน
2. ตั้งวง คืออาการของมือที่เหยียดตึงทั้ง 5 นิ้ว โดยที่นิ้วหัวแม่มือหักเข้าหาฝ่ามือเล็กน้อย การตั้งวงให้สวยต้องหักข้อมือเข้าหาลำแขนบนมากของข้อศอกเพียงเล็กน้อย
3. กราย คืออาการของมือที่เดิมอยู่ในลักษณะจิบหงาย แล้วค่อยๆ หมุนข้อมือให้กลายเป็นจิบคว่ำแล้วคลายจิบเป็นตั้งวง
4. ล่อแก้ว คืออาการของมือที่มีลักษณะคล้ายการจิบ แตกต่างกันที่ใช้นิ้วหัวแม่มือกดลงกับข้อที่ 1 ของนิ้วกลางลักษณะเหมือนวงกลม นิ้วที่เหลือทั้ง 3 เหยียดตึง หักข้อมือเข้าหาลำแขน
5. จรดเท้า คืออาการของเท้าข้างใดข้างหนึ่งที่วางอยู่ข้างหน้า การจรดน้ำหนักร่างจะอยู่ที่เท้าหลังเสมอเท้าหน้าจะใช้เพียงจุมกเท้าแตะไว้เบาๆ กับพื้น
6. ประเท้า คืออาการสืบเนื่องจากการจรดเท้าโดยการยกจุมกเท้าขึ้น ใช้นิ้วเท้าวางกับพื้นย่อเข่าลงพร้อมกับแตะจุมกเท้าลงพื้นแล้วยกเท้าขึ้น
7. การยกเท้า คืออาการสืบเนื่องจากการประเท้า เวลายกเท้าต้องเชิดปลายเท้าเสมอหักข้อเท้าเข้าหาลำขา (ตัวพระกันเข้า ตัวนางไม่ต้องกันเข้า)
8. กระทุ้ง คืออาการของเท้าที่วางอยู่ข้างหลังด้วยจุมกเท้า กระทุ้งเพื่อที่จะยกเท้าขึ้นแต่เป็นการยกข้างหลัง การกระทุ้งใช้ส่วนของจุมกเท้าที่วางอยู่กับพื้นกระแทกลงกับพื้นเบาๆ แล้วยกขึ้น
9. กระดก คืออาการของการยกเท้าที่อยู่ข้างหลัง สืบเนื่องจากการกระทุ้ง วิธีกระดกให้ยืนย่อเข่าข้างใดข้างหนึ่ง แล้วถีบเท้าที่ยกไปข้างหลังให้มากๆ พยายามทรงตัวให้ตรง ฯ

ร่างมาตรฐาน

ร่างมาตรฐานมีวิวัฒนาการมาจากรำไท่น ซึ่งเป็นการละเล่นพื้นเมืองเมื่อปี พ.ศ. 2484 - 2488 สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 และเพื่อเป็นการอนุรักษ์ศิลปะการแสดงชุดนี้ไว้

ทางรัฐบาลในปี พ.ศ. 2487 จึงให้กรมศิลปากรเป็นผู้ปรับปรุงขึ้นใหม่เพื่อให้มีระเบียบแบบแผนตามแบบนาฏศิลป์ไทย คือ ปรับปรุงทั้ง เครื่องดนตรี บทเพลงและท่ารำ กรมศิลปากรได้ แต่งขึ้นใหม่ 4 เพลง คือ เพลงงามแสงเดือน เพลงชาวไทย เพลงรำมาขิมรำและเพลง คินเดือนหงาย สำหรับอีก 6 เพลงนั้น ท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม ได้ช่วยแต่งบทร้อง ให้คือ เพลงดอกไม้ของชาติ เพลงหญิงไทยใจงาม เพลงดวงจันทร์วันเพ็ญ เพลงดวงจันทร์ ขวัญฟ้า เพลงยอดชายใจหาญ เพลงบุษานักรบ ผู้ประดิษฐ์ท่ารำคือ อาจารย์เฉลย สุขะวณิช อาจารย์ละมุล ยมะคุปต์ และอาจารย์ศุภลักษณ์ ภักธนาวิก

การแต่งกายชุดรำวงมาตรฐาน

ชุดรำวงมาตรฐานมีทั้งหญิงและชาย แต่งได้หลายแบบตามความเหมาะสมดังนี้

- ก. ชายแต่งชุดสากล หญิงสวมเสื้อแขนกระบอกคอกลม นุ่งขึ้นกรอมเท้า ห่มสไบทับ เสื้อ หรือ ชายแต่งสากลครึ่งท่อน (ไม่มีเสื้อนอก) หญิงแต่งกระโปรงแบบสากล
- ข. แต่งแบบพื้นบ้าน คือ ชายนุ่งโจงกระเบนผ้าพื้นสวมเสื้อผ้าทวนแขนสั้นมีผ้าคาดพุง สำหรับหญิงนุ่งโจงกระเบนผ้าลาย ห่มสไบเฉียง สวมสร้อยตัวคาดเข็มขัดหรืออีกลักษณะหนึ่ง คือ ชายนุ่งชุดพื้นเมืองมีผ้าคาดเอว หญิงใส่เสื้อแขนกระบอก นุ่งขึ้นมีเชิงยาวกรอมเท้า
- ค. ชายนุ่งโจงกระเบน (ผ้าม่วง) สวมเสื้อราชปะแตน (กระดุม 5 เม็ด) หญิง แต่งชุดไทยจักรีคือ นุ่งผ้าจีบหน้านางห่มสไบเฉียง คาดเข็มขัด สวมสร้อยตัว

วิธีเล่นรำวงมาตรฐาน

1. หญิงและชายเป็นคู่ๆ ไม่ต่ำกว่า 5 คู่ ถ้ามากกว่านี้ต้องพิจารณาสถานที่
2. รักษาระเบียบวงและระยะช่วงคู่ให้ชิดห่างกันพอสมควร คือระยะห่างคู่ของชาย หญิงจะห่างกัน 1 ช่วงคอก แต่ระยะห่างของแต่ละคู่ๆ จะห่างกันประมาณ 1 ช่วงแขน
3. รักษาลีลาท่ารำให้พร้อมเพรียงกัน
4. ก่อนเริ่มรำทุกเพลง หญิงชายแต่ละคู่จะทำความเคารพกัน คือ ชายโค้งคำนับ หญิงประนมมือไหว้

บทร้องและทำรำในชุดรำวงมาตรฐาน

1. เพลงงามแสงเดือน (ทำสวดสรวัยมาลา)

งามแสงเดือนมาเยือนส่องหล้า	งามไปหน้าเมื่ออยู่รำ (2 เที้ยว)
เราเล่นเพื่อสนุก	เปลื้องทุกข์วาระกำ
ขอให้เล่นพอรำ	เพื่อสามัคคีเอย

2. เพลงชาวไทย (ทำชักบังผดหน้า)

ชาวไทยเราเอ๋ย	ขออย่าละเลยในการทำหน้าที่
การที่เราได้เล่นสนุก	เปลื้องทุกข์สบายอย่างนี้
เพราะชาติเราได้เสรี	มีเอกราชสมบูรณ์
เราจึงควรช่วยชาติให้	เก่งกาจเจิดจรัญ
เพื่อความสุขเพิ่มพูน	ของชาวไทยเราเอ๋ย

3. เพลงรำชิมารำ (ทำรำส่าย)

รำมาชิมารำ	เรียงระบำกันให้สนุก
ยามงานเราทำงานจริงจัง	ไม่ละ ไม่ทิ้งจะเกิดเชิญทุก
ถึงยามว่างเราจึงรำเล่น	ตามเชิงเช่นเพื่อให้สร้างทุกซ
ตามเข็ญอย่างตามยุค	เล่นสนุกอย่างวัฒนธรรม
เล่นอะไรให้มีระเบียบ	ให้งามให้เรียบจึงจะคมขำ
มาชิมารำเอ๋ยมาพอรำ	มาเล่นระบำของไทยเราเอ๋ย

4. เพลงคืนเดือนหงาย (ทำสวดสรวัยมาลาแปลง)

ยามกลางคืนเดือนหงาย	เย็นพระพายโบกพริ้วปลิวมา
เย็นอะไรก็ไม่เย็นจิต	เท่าเย็นภูมิตรไม่เปื้อนระอา
เย็นร่วมธงไทยปกไปทั่วหล้า	เย็นยิ่งน้ำฟ้ามาประพรมเอย

5. เพลงดวงจันทร์วันเพ็ญ (ทำแซกเต้าเข้ารัง, ผาลาเพียงไหล่)

ดวงจันทร์วันเพ็ญลอยเด่นอยู่บนนภา	ทรงกลดสดสิริคมีทอแสงงามตา
แสงจันทร์อร่ามฉายงามส่องฟ้า	ไม่งามเท่าหน้าवलน้องของโย
งามเอยแสนงามจริงยอดหญิงชาติไทย	งามวงนักรยิ่งดวงจันทร์รา

จิตกริยาโน้มวลละมัย

วาจกัังวานอ่อนหวานจับใจ

รูปทรงสมส่วนยั่วชวนหยัย

สมเป็นดอกไม้ขวัญใจชาติเอย

6. เพลงดอกไม้ของชาติ (ทำร้าย)

ขวัญใจดอกไม้ของชาติ

งามวิลาศนวยนาฏร้ายรำ (ซ้ำ)

(1) เວဝွံຄໍ່ອ່ອນງາມຕາມແບບນາฏະສິລ

ชีชาติไทยเนาถิ่นเจริญวัฒนธรรม

(2) ງາມທຸກສິ່ງສາມາດສ້າງຊາດຊ່ວຍຊາຍ

ดำเนินตามนโยบายสู้ทนเหยื่อยากตรากตรำ

7. เพลงดวงจันทร์ขวัญฟ้า (ทำช้างประสานงา, จันทรทรวงกลดแปลง)

ดวงจันทร์ขวัญฟ้า

ขึ้นชีวาขวัญพี่

จันทรประจํารাত্রี

แต่ขวัญพี่ประจําใจ

ที่เห็ดทูนคือชาติ

เอกราชอธิปไตย

ถนอมแนบสนิทใน

คือขวัญใจพี่เอย

8. เพลงหญิงไทยใจงาม (ทำพรมสีหน้า, ยุงพ้องนาง)

เดือนนราวดาวแวววาวระยับ

แสงดาวประดับส่องให้เดือนงามเด่น

ดวงหน้าโสกาเพียงเดือนเพ็ญ

คุณความดีที่เห็นเสริมให้เด่นเลิศงาม

ขวัญใจหญิงไทยส่งศรีชาติ

รูปงามวิลาศไฉไลล้ำกาลเรืองนาม

เกียรติยศก้องปรากฏทั่วคาม

หญิงไทยใจงามยิ่งเดือนดาวนราพราว

9. เพลงยอดชายใจหาญ (ทำชะนีร้ายไม้, จ่อเพลิงกาฬ)

ไฉยยอดชายใจหาญ

ขอสมานไมตรี

น้องขอร่วมชีวี

กอรปรกณีกิจชาติ

แม้สุดยากลำบาก

ไม่ขอเว้นเดินตาม

น้องจะสู้พยายาม

ทำเต็มความสามารถ

10. เพลงบุษานักรบ (หญิง : ทำขัดจางนาง, ล่อแก้ว / ชาย : ทำจันทรทรวงกลด

ขอแก้ว)

น้องรักรักบุชาพี่

ที่มั่นคงที่มั่นคงกล้าหาญ

เป็นแก้วคู่ชีวิตชาญ

สมศักดิ์ชาตินักรบ

น้องรักรักบุชาพี่

ที่มานะที่มานะอดทน

นักแสดงหน้าพิณ

เกียรตินี้จรจบ

น้องรักรักบูชา

ที่ยืนที่ยืนกิจการ

บากบั่นสร้างหลักฐาน

ทำทุกด้านทำทุกด้านครบ

น้องรักรักบูชา

ที่รักชาติที่รักชาติยิ่งชีวิต

เลือดเนื้อผืนผืน

ชาติยังอยู่ยังอยู่คู่ผืน

การวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผลเป็นกระบวนการหนึ่ง ที่เป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการดำเนินการตามแนวทางของหลักสูตร หลักการในการประเมินผลมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อให้ครูผู้สอนปรับปรุงการเรียนการสอน และเป็นการตัดสินผลการเรียนของผู้เรียนให้บรรลุตามจุดหมายของหลักสูตร วิธีการวัดผลทางนาฏศิลป์ (อาภรณ์และจตุรงค์ มนต์วิเศษ, 2517 หน้า 327) แบ่งออกเป็นหลายประเภท คือ

1. การสังเกต คือสังเกตความสนใจในการฟัง การร้องหรือการดูจังหวะที่ให้ลองเคาะดู มารยาทในการฟังและดูความกล้าในการแสดงออก ความคิดสร้างสรรค์และการแสดงท่าทางประกอบ ฯ

2. การสอบปากเปล่า เพื่อทบทวนความรู้และผลงานที่ได้รับมอบหมายให้ไปค้นคว้ามา สามารถถามได้หลายข้อและครอบคลุมเนื้อหาได้มาก เป็นการวัดผลที่บางครั้งผลที่ได้อาจไม่เที่ยงตรงเพราะการตั้งคำถามของครูอาจยากง่ายไม่เหมือนกัน

3. การสอบข้อเขียน ถ้าครูต้องการวัดให้ครอบคลุมหลักสูตร ตรวจง่ายและยุติธรรม สามารถนำเอาข้อสอบที่ใช้แล้วมาปรับปรุงใช้ได้

4. การทดสอบปฏิบัติของผู้เรียน มีจุดมุ่งหมายหลักก็คือเพื่อทบทวนความรู้ของผู้เรียนและทราบผลการสอนของครูผู้สอน ตลอดจนเพื่อจัดแบ่งความสามารถของผู้เรียนเพื่อประโยชน์ในการจัดการแสดงแบบต่างๆ ทำให้ผู้เรียนสนใจต่อการฝึกอยู่เสมอ

อย่างไรก็ตาม การวัดผลวิชานาฏศิลป์นั้น ครูผู้สอนต้องเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับสิ่งที่ต้องการวัด เช่น

- ความรู้ ให้รู้และเข้าใจเนื้อร้อง ทำนองเพลง จังหวะ การอ่านบทละคร การ

รู้จักฟังเพลง

- พัฒนาการ มีความซาบซึ้งในศิลปะ รู้จักทำรำทั้งดงาม เกิดความสนุกสนาน
- การสร้างสรรค์ รู้จักประดิษฐ์ทำประกอบเพลงตามหลักการทางศิลปะ
- ทักษะ คือ มีความสามารถในการรำ รู้จักใช้วิชาสัมพันธ์ศิลป์ให้เป็นประโยชน์

ซึ่งกรมวิชาการ (2534, หน้า 4-5) ได้กำหนดให้มีการประเมินผลสรุปได้ดังนี้ คือ

1. การประเมินผลก่อนเรียน เป็นการตรวจสอบความรู้พื้นฐานก่อนเรียน ครูผู้สอนสามารถเลือกใช้ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ที่ต้องการประเมิน เช่น การทดสอบ การสังเกต การสัมภาษณ์ ฯลฯ

2. การประเมินผลระหว่างเรียน เป็นการประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน โดยประเมินความรู้ความสามารถของผู้เรียนตามจุดประสงค์ที่กำหนด โดยประเมินเป็นระยะๆ วิธีการประเมิน เช่น การสังเกต การซักถาม การสัมภาษณ์ การทดสอบ ฯ

3. การประเมินผลปลายภาคเรียน เป็นการประเมินเฉพาะจุดประสงค์ที่สำคัญให้ครอบคลุมทั้งด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย ทักษะพิสัยและกระบวนการ

ปริยานร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535, หน้า 199-200) กล่าวสรุปถึงประโยชน์ที่ได้รับจากการวัดและประเมินผลดังนี้

1. เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนของครูผู้สอน
2. เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนของผู้เรียน
3. เพื่อปรับปรุงระบบการบริหารงานในสถานศึกษา
4. เพื่อเป็นข้อมูลทางการศึกษาทั่วไป
5. เพื่อเป็นหลักฐานด้านการศึกษารวมทั้งเป็นหลักฐานการสำเร็จตามหลักสูตร

กรมวิชาการ (2534, หน้า 42-43) กำหนดให้การประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) มีเอกสารการประเมินดังนี้ คือ

1. ระเบียบแสดงผลการเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (รบ.1-ต)
2. แบบรายงานผลการเรียนการจบหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น (รบ.2-ต)
3. สมุดประเมินผลรายวิชา (รบ.3-ต)

4. สมุดรายงานประจำตัวนักเรียน (รบ.4-ต)

5. ใบรับรองผลการเรียน (รบ.5-ต)

6. ระเบียนสะสม (รบ.6-ต)

สรุปได้ว่าการวัดและประเมินผลมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามจุดประสงค์และหรือจุดหมายของหลักสูตร โดยการประเมินผลก่อนการเรียนก็เพื่อศึกษาความรู้พื้นฐานของผู้เรียน การประเมินผลระหว่างเรียนเพื่อศึกษาผลการเรียนและจัดสอนซ่อมเสริมได้ส่วนการประเมินผลปลายภาคเรียนก็เพื่อตรวจสอบผลการเรียนตลอดภาคเรียนของผู้เรียน

การพัฒนสมรรถภาพด้านการสอน

ยนต์ ชุ่มจิต (2535, หน้า 1-2) ได้ให้ความหมายของการพัฒนสมรรถภาพด้านการสอนว่า เป็นการพัฒนาครูผู้สอนเพราะการพัฒนาครูคือการเสริมสร้างให้ครูมีความรู้ความสามารถ มีทักษะในการสอนและมีเจตคติในการทำงานรวมถึงการมีบุคลิกภาพและคุณธรรมของความเป็นครูที่ดีด้วย โดยวิธีที่ใช้ในการพัฒนาครูมีดังต่อไปนี้

1. การฝึกอบรมประจำการ เพื่อเป็นการพัฒนาครูโดยตรง กิจกรรมที่นำมาใช้ เช่น การสาธิต สถานะการณ์จำลอง การประชุม ฯลฯ
2. การพัฒนาครูเป็นรายบุคคลภายในห้องเรียนเน้นสภาพแวดล้อมที่เป็นห้องเรียน เช่น การเยี่ยมและการสังเกตชั้นเรียน การสอนแบบจุลภาค การให้ครูนิเทศกันเอง
3. การพัฒนาครูเป็นรายบุคคลในสภาพแวดล้อมนอกห้องเรียน เช่น การเข้าร่วมในการประเมินผลรวมของโรงเรียน
4. การพัฒนาครูเป็นกลุ่มเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการต่างๆ

การพัฒนสมรรถภาพด้านการสอนของครูผู้สอนนั้น มีหลักสำคัญอยู่ที่การรับทราบถึงปัญหาและความต้องการในด้านต่างๆ ของครูผู้สอน เพราะจะช่วยส่งผลต่อประสิทธิภาพของครูในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนบรรลุตามความมุ่งหวังของหลักสูตร

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทิพาภรณ์ ลักษณะหุต (2536) ได้ทำการวิจัยเรื่องการใช้หลักสูตรวิชา "ศิลปะกับชีวิต" ในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร กลุ่มประชากร คือ ครูผู้สอนวิชาศิลปะกับชีวิต ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ ผลการวิจัยสรุปว่า สภาพการใช้หลักสูตรวิชาศิลปะกับชีวิต ครูผู้สอนส่วนใหญ่ได้ศึกษาหลักสูตรและจัดทำแผนการสอนร่วมกันภายในกลุ่มโรงเรียน และครูผู้สอนเกินกว่าครึ่งหนึ่งใช้เทคนิควิธีสอน สื่อการสอนที่ใช้เป็นประจำได้แก่ แผนภูมิ รูปภาพและของจริง เครื่องบันทึกเสียง หุ่นจำลอง ด้านการจัดปัจจัยสนับสนุนการใช้หลักสูตรพบว่าผู้บริหารส่วนใหญ่ให้การสนับสนุนด้านการให้สวัสดิการ การผลิตและการใช้สื่อการสอน จัดบริการเอกสารหลักสูตร บริการห้องสมุดและบริการด้านโสตทัศนูปกรณ์ ส่งเสริมด้านขวัญและกำลังใจเช่น การศึกษาดูงาน การสัมมนาต่างๆ ครูผู้สอนครึ่งหนึ่งมีความเห็นว่า การนำวิชาทัศนศิลป์มารวมกับดนตรีและนาฏศิลป์ในวิชาศิลปะกับชีวิตไม่มีผลดีควรแยกรายวิชากัน และเพิ่มเวลาเรียน ปัญหาที่ครูผู้สอนพบมากที่สุดคือ ไม่สามารถสอนวิชาศิลปะกับชีวิตในเนื้อหาที่ไม่ถนัดได้ ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้เรื่องการผลิตและการใช้สื่อการสอน

สุทธิรา แก้วมณี (2536) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาประสิทธิภาพเทปวีดิทัศน์ การสอนวิชานาฏศิลป์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง "ร่างมาตรฐาน" โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอนุบาลเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ สรุปผลได้ว่า หลังการทดลองนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้เทปวีดิทัศน์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะว่า สื่อจะช่วยแก้ปัญหาการเรียนการสอนนาฏศิลป์ให้แก่ครูที่ไม่มีความรู้ ความถนัดทางด้านนาฏศิลป์ ช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนครูที่ไม่มีวุฒิทางด้านนาฏศิลป์โดยตรง

จากผลการวิจัยที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูผู้สอนมีความสำคัญมาก สื่อก็จำเป็นที่มีความสำคัญเช่นเดียวกันเนื่องจากสื่อเป็นการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่ครูผู้สอนสามารถนำมาใช้เป็นสื่อเสริมในการเรียนการสอนนาฏศิลป์ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น